

CYMDEITHAS CYSAGau CYMRU

CYFANSODDIAD

1. Enw'r Gymdeithas

Enw'r Gymdeithas fydd Cymdeithas CYSAGau Cymru (yma, 'y Gymdeithas' fydd hi'n cael ei galw o hyn ymlaen)

2. Amcanion y Gymdeithas

- (i) darparu fforwm yng Nghymru ar gyfer y CYSAGau i drafod materion o bwys iddynt, ac i ddwyn achosion i sylw cyrff eraill pan fo gofyn;
- (ii) hwyluso cydweithredu rhwng Awdurdodau Lleol, eu CYSAGau a Chynadleddau Maes Llafur Cytunedig, i fynd ar drywydd diddordebau cyffredin ynglŷn â datblygu cwricwlwm addysg grefyddol ac addoli ar y cyd;
- (iii) helpu'r CYSAGau i gyflawni eu gorchwylion trwy rannu profiad ac arbenigedd;
- (iv) ymgymryd ag unrhyw weithgareddau eraill a allai fod o fudd i addysg grefyddol ac addoli ar y cyd yng Nghymru.

3. Aelodaeth a dyletswyddau

- (i) Mae pob un o GYSAGau Cymru yn gymwys i fod yn aelod o'r Gymdeithas.
- (ii) Bydd pob CYSAG yn cael ei wahodd i basio penderfyniad yn argymhell bod ei ALL yn cymeradwyo ymaelodi â Chymdeithas CYSAGau Cymru.
- (iii) Bydd y Gymdeithas yn cyfarfod deirgwaith y flwyddyn.
- (iv) Gall cyfarfodydd arbennig o'r Gymdeithas gael eu cynnal ar alwad y Cadeirydd neu ar gais aelod-GYSAG. Bydd modd i'r Cadeirydd, wedi ymgynghori â'r swyddogion eraill, newid y trefniadau ar gyfer cyfarfodydd y Gymdeithas mewn achos brys.
- (v) Bydd hawl gan bob aelod-GYSAG i anfon pedwar cynrychiolydd a all gynnwys cynrychiolaeth broffesiynol, i gyfarfodydd. Pan mae CYSAG yn cynnig Swyddog neu Aelod i Bwyllgor Gwaith CCYSAGauC, mae'n rhaid i'r sawl a gynigir fod yn un o'r pedwar cynrychiolydd y mae'r CYSAG yn eu penodi i'w gynrychioli mewn cyfarfod o'r Gymdeithas. Mewn unrhyw gyfarfod lle gelwir am bleidlais, bydd gan bob CYSAG hawl i un bleidlais.

- (vi) Bydd cyfarfod o'r Gymdeithas yn cael ei ystyried yn un â chworwm iddo pan na fo dim llai na thraean o'r aelod-GYSAGau yn cael eu cynrychioli.
- (vii) Os bydd bwriad o gwbl i newid y cyfansoddiad bydd raid rhoi gwybod i'r CYSAGau o leiaf bedwar mis cyn y Cyfarfod Cyffredinol Blynyddol (CCB) a fydd yn rhoi ystyriaeth i unrhyw newid felly. Cynhelir y CCB fel rhan o gyfarfod haf y Gymdeithas.
- (viii) Os bydd yn dymuno, gall y Gymdeithas wahodd cyrff i gael swyddogaeth sylwedydd yn y Gymdeithas. Dim ond os bydd y Cadeirydd yn caniatáu y caiff sylwedyddion o'r fath ddweud gair. **Mae gan yr Ysgrifennydd restr o gyrff sydd wedi cael statws sylwedydd. Gellir ychwanegu cyrff eraill at y rhestr hon o bryd i'w gilydd. Gellir rhoi statws sylwedydd i gyrff eraill ar sail cyfarfod unigol ar wahoddiad y Cadeirydd. Wrth drafod a ddylid rhoi statws sylwedydd i gorff arbennig, dylid ystyried sut gall y corff hwnnw gefnogi'r Gymdeithas i gyflawni ei nod.**
- (ix) Bydd hawl gan unrhyw aelodau o'r CYSAG sydd â'u ALL neu Gyngor yr un sy'n croesawu'r cyfarfod hwnnw i fod yno fel sylwedyddion.

4. Y Pwyllgor Gwaith

- (i) Fe fydd Pwyllgor Gwaith, a fydd yn cynnwys y canlynol:
  - a) Y Swyddogion, sef
Cadeirydd
Is Gadeirydd
Ysgrifennydd
Ysgrifennydd Cynorthwyol
Trysorydd
  - b) chwe aelod a etholwyd o aelod-GYSAGau ar wahân i'r rheiny y darparwyd y Cadeirydd a'r Is Gadeirydd ohonynt
  - c) Y cyn-Gadeirydd diweddaraf
  - d) Y cyn-Ysgrifennydd diweddaraf, **a fydd yn aelod o'r Pwyllgor Gwaith am gyfnod ddim hwy na dwy flynedd o'r dyddiad iddo/iddi beidio â bod yn Ysgrifennydd** (Gweler nodyn 2)
  - e) Cynrychiolydd o PYCAG, **nad oes raidd iddo/iddi o reidrwydd fod yn aelod o GYSAG lleol** (Gweler nodyn 3)
  - f) Cynrychiolydd CCYSAGauC ar Gyngor AG Cymru a Lloegr
  - g) Cynrychiolydd CCYSAGauC ar EFTRE
  - h) cynrychiolydd CCYSAGauC ar Rwydwaith Rhyng-ffydd y DU
Dylai swyddi f), g), a h) gael eu penodi yn unol â Pharagraff 4 (vii). Byddai'r unigolion hynny a benodwyd yn dod wedyn yn aelod o'r Pwyllgor Gwaith am y cyfnod y maent yn dal y swyddi hyn. (Gweler nodyn 4)
- (ii) **Ar achlysur pan fydd angen pleidleisio yng nghyfarfod y Pwyllgor Gwaith, bydd gan bob unigolyn ar y Pwyllgor Gwaith un, ac un bleidlais yn unig, waeth beth yw nifer y swyddi sydd gan yr unigolyn hwnnw ar y Pwyllgor Gwaith.** (Gweler nodyn 5)
- (iii) Bydd swyddogion y Gymdeithas (Cadeirydd ac Is-gadeirydd) (gweler nodyn 6) yn cael eu hethol a / neu eu hail-ethol mewn Cyfarfod Blynyddol. Ni chaiff un

CYSAG ddarparu mwy nag un swyddog mewn unrhyw un flwyddyn. Ni chaiff Cadeirydd ddal y swydd am fwy na dwy flynedd yn olynol, **ac eithrio o dan amgylchiadau eithriadol. Dylai amgylchiadau o'r fath gael eu trafod a'u cytuno arnynt yn y CCB ble byddai'r Cadeirydd fel arfer wedi rhoi'r gorau i'w swydd.** Pan ddaw tymor y Cadeirydd yn y Gadair i ben bydd yr Is Gadeirydd yn dod yn Gadeirydd, yn amodol ar y gofyniad ym mharagraff (4iii). Gall y Cadeirydd ymddiswyddo ar unrhyw adeg yn ystod eu tymor a bydd yr Is Gadeirydd yn dod yn eu lle, fel byddai'n digwydd pan mae tymor y Cadeirydd yn dod i ben. Pan mae'r Is Gadeirydd yn cymryd swydd y Cadeirydd mewn amgylchiadau o'r fath, ni fydd Blwyddyn 1 tymor y Cadeirydd yn y swydd yn dechrau hyd nes y Cyfarfod Cyffredinol Blynyddol nesaf.

- (iv) **Os yw swyddog yn ymddiswyddo o'u swydd neu ddim** bellach yn aelod mewn CYSAG nac yn dal dim cysylltiad chwaith, bydd yn gorfod rhoi'r gorau i'w swydd ar unwaith. Bydd rhywun yn cael ei benodi yn ei le yn ystod y cyfarfod dilynol, a bydd yn gwasanaethu tan y CCB nesaf. Os oes angen llenwi'r swydd ar unwaith bydd hawl gan y Pwyllgor Gwaith i wneud penodiad dros dro a fydd mewn grym tan gyfarfod nesaf y Gymdeithas.
- (v) Ac eithrio'r Ysgrifennydd, yr Ysgrifennydd Cynorthwyol a'r Trysorydd, ni chaiff yr un CYSAG gyflenwi mwy nag un aelod o'r pwyllgor gwaith ar unrhyw adeg. Bydd Aelodau Etholedig y Pwyllgor Gwaith, yn amodol ar ofynion paragraffau 4(iii) a 4(v), yn gwasanaethu am gyfnod o dair blynedd, yn ôl trefn drwy'r hon y bydd dau ohonynt yn cwblhau eu cyfnod yn y swydd bob blwyddyn.
- (vi) **Os yw aelod o'r Pwyllgor Gwaith yn ymddiswyddo o'r Pwyllgor Gwaith neu** os nad yw bellach yn aelod o GYSAG nac yn dal dim cysylltiad chwaith bydd yn peidio â bod yn aelod o'r Pwyllgor Gwaith. Bydd hawl gan y CYSAG a ddarparodd y person hwn, i enwebu aelod arall i'r Pwyllgor Gwaith, a fydd yn gwasanaethu tan ddiwedd y tymor yr etholwyd yr aelod gwreiddiol ar ei gyfer. **Pe digwydd nad yw'r CYSAG lle'r oedd yr aelod a beidiodd â bod yn aelod o'r Pwyllgor Gwaith yn methu cael rhywun yn ei le o fewn chwe mis o ddyddiad y lle gwag, bydd y Pwyllgor Gwaith yn gwneud y trefniadau angenrheidiol i wahodd enwebiadau i'r swydd wag gan bob aelod-GYSAG arall. Bydd y sawl a etholwyd o ganlyniad i'r enwebiadau hyn yn gwasanaethu am weddill y tymor yr etholwyd yr uniglyn gwreiddiol ar ei gyfer. Ar ddiwedd hwnnw, gall yr aelod ddaeth ar y Pwyllgor Gwaith, os yw'n dymuno, ofyn am enwebiad am y swydd wag yn y ffordd arferol.** (Gweler nodyn 8)
- (vii) Bydd penodiadau fel Cynrychiolwyr CCYSAGauC ar a) Cyngor AG Cymru a Lloegr; b) EFTRE; ac c) Cyngor Rhyng-ffydd y DU yn cael eu gwneud gan y Pwyllgor Gwaith ar ôl gofyn am fynegiannau o ddiddordeb gan aelodau CYSAGau mewn cysylltiad â CCYSAGauC.
- (vii) Dim ond pwerau gweithredol sydd wedi eu dirprwyo iddo mewn cyfarfod o'r Gymdeithas fydd gan y Pwyllgor Gwaith. Pump fydd yn gwneud cworwm a bydd pleidlais fwyafrif yn sefyll.
- (viii) **Gall y Pwyllgor Gwaith benodi Ysgrifennydd Cofnodion, a fydd yn derbyn tâl, i gofnodi cyfarfodydd y Pwyllgor Gwaith a chyfarfod llawn CCYSAGauC. Ni fydd yr Ysgrifennydd Cofnodion yn aelod o'r Pwyllgor Gwaith ac felly ni fydd ganddo/ganddi hawliau pleidleisio yng Nghyfarfod y Pwyllgor Gwaith nac mewn cyfarfod CCYSAGauC llawn oni bod y sawl a benodwyd eisoes yn aelod o'r Pwyllgor Gwaith yn ei rinwedd ei hun.** (Gweler nodyn 9)

5. Y Trefniadau

- (i) Yn absenoldeb y Cadeirydd, bydd yr Is Gadeirydd yn eistedd yn y gadair. Fel arall, gorchwyl gyntaf y cyfarfod fydd ethol aelod i'r Gadair ar gyfer y cyfarfod hwnnw. Sut bynnag, os bydd y Cadeirydd neu'r Is Gadeirydd yn cyrraedd yn ystod y cyfarfod, bydd yr aelod sydd yn y Gadair yn symud ar ôl i'r eitem o dan sylw ddod i ben.
- (ii) (a) Bydd y Cadeirydd yn dwyn cynnig gerbron "bod cofnodion y cyfarfod diwethaf yn cael eu llofnodi fel rhai cywir".

(b) Yr unig ran o'r cofnodion y gellir ei thrafod yw eu cywirdeb. Cyn gynted â bod unrhyw fater am gywirdeb wedi cael ei ddatrys, caiff y Cadeirydd ei awdurdodi i lofnodi'r cofnodion fel cofnod cywir o'r cyfarfod hwnnw.
- (iii) Bydd modd i unrhyw aelod-GYSAG ofyn i'r Cadeirydd gynnwys eitem ar Agenda cyfarfodydd y Gymdeithas heb fod gofyn cael eilydd. Mae'n rhaid i geisiadau i gynnwys eitemau ar yr Agenda gael eu gwneud o leiaf bedair wythnos cyn unrhyw gyfarfod. Bydd raid sicrhau eilydd ar gyfer unrhyw gynigiad sy'n cael ei ddwyn gerbron y cyfarfod.
- (iv) Os digwydd bod rhaid cael pleidleisio yn achos unrhyw gynigiad bydd gan bob un CYSAG sy'n aelod un bleidlais a gwneir penderfyniad trwy fwyafrif syml. Bydd gan y Cadeirydd bleidlais fwrw heblaw yn achos ethol Is Gadeirydd neu aelod o'r Pwyllgor Gwaith.
- (v) Bydd y cyfarfodydd a'r gohebu'n cael eu cynnal yn ddwyieithog.
- (vi) Bydd modd i'r Cadeirydd ychwanegu unrhyw faterion eraill ar yr amod bod rhybudd wedi cael ei roi ynglŷn â nhw.
- (vii) Bydd gan y Cadeirydd yr hawl i wahodd i gyfarfod o'r Pwyllgor Gwaith unrhyw berson neu bersonau sydd, yn ei farn ef/hi, â chyfraniad i'w wneud at Agenda'r cyfarfod hwnnw. Bydd gan berson gwahoddedig o'r fath yr hawl i siarad a chael gwrandawriad, ond ni chaiff yr hawl i bleidleisio ar unrhyw fater y gelwir am bleidlais arno.

6. Tanysgrifiad a Chyllid

- (i) Y flwyddyn ariannol fydd blwyddyn ariannol y Gymdeithas, h.y. o 1 Ebrill y flwyddyn honno hyd at 31 Mawrth y flwyddyn wedyn.
- (ii) Bydd tanysgrifiad blynyddol a fydd yn cael ei bennu yn y Cyfarfod Blynyddol.

COD YMARFER AR GYFER CYNNAL ETHOLIADAU

Argymhellir y Cod Ymarfer canlynol ar gyfer cynnal etholiadau:-

- (a) Gwahoddir enwebiadau ar gyfer Pwyllgor Gwaith CCYSAGauC yn ystod tymor y gwanwyn bob blwyddyn. Bydd dyddiad cau derbyn yr enwebiadau gan GYSAGau yn cael ei gyhoeddi gan y Gymdeithas ar ddechrau tymor y gwanwyn. Dylai pawb sy'n cael eu henwebu ysgrifennu paragraff, **dim mwy na 200 gair** amdanynt eu hunain. (Gweler nodyn 10)
- (b) Mae'n rhaid i'r CYSAG sy'n gwneud yr enwebiad sicrhau fod y sawl a enwebwyd yn barod i wasanaethu.
- (c) Bydd yr Ysgrifennydd yn anfon rhestr o'r rhai a enwebwyd, ynghyd â'r paragraffau, i gyrraedd pob CYSAG yn gynnar yn nhymor yr haf fel bod pob CYSAG yn cael cyfle i ystyried yn ei gyfarfod haf sut i fwrw ei bleidlais.
- (d) Pe digwydd bod dau neu fwy o unigolion yn derbyn nifer cyfartal o bleidleisiau mewn etholiad ar gyfer Is Gadeirydd neu'r Pwyllgor Gwaith, bydd y Cadeirydd yn penderfynu'r mater drwy dynnu "enw allan o het". Cyhoeddir mai'r unigolyn y tynnwyd ei enw fydd yr ymgeisydd llwyddiannus.
- (e) **Pe digwydd, erbyn dyddiad cau enwebiadau i swydd a / neu i aelodaeth o'r Pwyllgor Gwaith, bod nifer yr enwebiadau a dderbyniwyd i bob swydd yn cyfateb i nifer y seddi gwag sydd angen eu llenwi yn y Cyfarfod Blynnyddol sydd i ddod, yna yn y Cyfarfod Blynnyddol hwnnw lle mae Etholiad yn eitem Agenda, dylid dilyn y drefn ganlynol:**
  - (i) **Dylai Cadeirydd y Cyfarfod, yn yr eitem Agenda honno, wneud datganiad, er mwyn eglurder, yn hysbysu fod nifer yr enwebiad(au) yn cyfateb i nifer y swyddi gwag ac felly nad oes angen etholiad(au).**
  - (ii) **Ystyrir fod yr enwebeion wedi cael eu hethol.**
(Gweler nodyn 11)
- (f) (gweler nodyn 12)
Os nad oes digon o bobl wedi cael eu henwebu gan GYSAGau cyn y Cyfarfod Blynnyddol i lenwi seddi gwag ar y Pwyllgor Gwaith neu fel Is Gadeirydd, gwneir cais am enwebiadau o'r llawr. Dylai enwebiadau o'r fath gael eu cynnig a'u heilio yn ôl yr arfer. Os derbynnir mwy na'r nifer angenrheidiol o enwebiadau o'r llawr, cynhelir pleidlais ar yr enwebiadau hynny. Ni fydd y bleidlais hon yn cynnwys unrhyw un a enwebwyd cyn y Cyfarfod Blynnyddol, bydd yr unigolyn/unigolion hynny yn cael eu penodi i'r Pwyllgor Gwaith cyn y gwahoddir enwebiadau am unrhyw le gwag.

Nodiadau i'r newidiadau a awgrymir i Gyfansoddiad 2018

1. Heb fod yn rhy gaeth wrth gynnig canllawiau ar “Statws Sylwedydd” rydym yn argymhell y dylai fod rhyw fath o “gymhwyster”. Byddai hyn yn ddefnyddiol wrth benderfynu pwy i’w gwahodd i “Statws Sylwedydd” ac yn rhoi rheswm pam fod un corff yn cael cynnig statws o’r fath ac un arall ddim. Y cyfan wna’r geiriad presennol yw dangos y byddai angen trafod gwahoddiad i Statws Sylwedydd a’r Gymdeithas i gytuno ar hynny. Mae cyflwyno’r geiriad a awgrymir yn egluro’r dull o gynnig “statws Sylwedydd” i sefydliadau.
2. Yn ein Cyfansoddiad presennol nid yw swydd y cyn-Ysgrifennydd diweddaraf wedi’i chyfyngu gan amser, fel y mae swyddi’r Cadeirydd, yr Is-gadeirydd a’r cyn-Gadeirydd diweddaraf. Golyga hyn y gallai’r cyn-Ysgrifennydd diweddaraf fod yn aelod o’r Pwyllgor Gwaith am nifer diderfyn o flynyddoedd. Awgrymir y dylid gosod cyfyngiad amser i ddim mwy na dwy flynedd o’r adeg y gorffennodd yr unigolyn fod yn ysgrifennydd a dod yn Gyn-ysgrifennydd diweddaraf.
3. PYCAG yw “chwaer fudiad CCYSAGauC”. Mae’r berthynas rhwng CCYSAGauC a PYCAG yn golygu eu bod yn gyd-gysylltiedig ac yn dibynnu’n helaeth ar ei gilydd. Oherwydd hynny, mae PYCAG yn darparu cynrychiolydd i Bwyllgor Gwaith CCYSAGauC er mwyn diogelu a chynnal y berthynas weithio honno. Mae’n sefyllfa wahanol i lle mae CCYSAGauC yn darparu cynrychiolydd, ac yn talu tanysgrifiad, i gyrff allanol eraill ee REC ayb. Drwy dynnu’r gofyniad fod angen i gynrychiolydd PYCAG fod yn aelod o GYSAG lleol, mae’n galluogi PYCAG i benodi’r sawl sydd fwyaf addas, yn eu tyb nhw, i fod yn gynrychiolydd ar Bwyllgor Gwaith CCYSAGauC.
4. Mae’n angenrheidiol fod deiliaid swyddi f), g) a h) eisoes yn aelodau o’r Pwyllgor Gwaith neu’n aelodau presennol o GYSAG er mwyn cydymffurfio â gofynion Paragraff 4 (vii) [Bydd penodiadau fel Cynrychiolwyr CCYSAGauC ar a) Cyngor AG Cymru a Lloegr; b) EFTRE; ac c) Cyngor Rhyng-ffydd y DU yn cael eu gwneud gan y Pwyllgor Gwaith ar ôl gofyn am fynegiannau o ddiddordeb gan aelodau CYSAGau mewn cysylltiad â CCYSAGauC.]
5. Cyflwyno paragraff newydd i’w gwneud yn glir mai dim ond un bleidlais y person sydd gaen aelodau o’r Pwyllgor Gwaith. Gall fod achos lle mae unigolyn ar y Pwyllgor Gwaith yn dal dwy neu fwy o “swyddi” am amryw o resymau. Bwriad y paragraff newydd hwn yw ei gwneud yn glir mai dim ond un bleidlais fydd gan bob aelod o’r Pwyllgor Gwaith, nid nifer lluosog o bleidleisiau yn ôl nifer y swyddi maen nhw’n eu dal. Gyda chyflwyno’r paragraff newydd hwn fel 4(ii) mae’r paragraffau dilynol eraill i gyd yn cael eu hail-rifo.
6. Tynnu’r swyddogion hyn o’r paragraff yma, gan nad ydynt yn swyddogion etholedig, ond yn swyddogion a benodwyd gan y Pwyllgor Gwaith y mae eu penodiadau yn cael eu cadarnhau yn y cyfarfod tymhorol llawn yn syth ar ôl eu penodiad.
7. Oherwydd y problemau a achoswyd yn y blynyddoedd diwethaf gydag ymddiswyddiadau annisgwyl a’r pandemig, ayb. mae’n ymddangos yn ddoeth cynnwys darpariaeth ar gyfer ymestyn cyfnod y Cadeirydd yn y swydd. Gobeithio na fydd angen darpariaethau’r is-baragraff hwn eto am gryn amser, os o gwbl, ond o leiaf mae cynnwys ymadrodd fel “ac eithrio o dan amgylchiadau.....rhoi’r gorau i’w swydd” yno ar gyfer digwyddiad posibl o’r fath yn y dyfodol.

APPENDIX 1(B)

8. Y ddarpariaeth ychwanegol i'r paragraff hwn, pe bai CYSAG o lle daw'r unigolyn nad yw bellach yn aelod o'r Pwyllgor Gwaith ddim yn penodi olynnydd mewn amser rhesymol, bydd hyn yn caniatáu i'r Pwyllgor Gwaith lenwi sedd a achoswyd gan ymddiswyddiad neu fel arall, fel bod y Pwyllgor Gwaith yn ôl i'w lawn aelodaeth ar y cyfle cynharaf.
9. Mae'r paragraff newydd hwn yn gwneud darpariaeth i'r Pwyllgor Gwaith benodi "unigolyn o'r tu allan" yn Ysgrifennydd Cofnodion. Nid oes yn rhaid i'r unigolyn hwnnw fod yn gysylltiedig nac yn aelod o GYSAG ac felly ni chaiff bleidleisio ar unrhyw fater. Fodd bynnag, mae modd hefyd i'r Pwyllgor Gwaith benodi fel Ysgrifennydd Cofnodion unigolyn sydd eisoes yn aelod o'r Pwyllgor Gwaith. Os felly, bydd hawl gan yr Ysgrifennydd Cofnodion bleidleisio yn y ffordd arferol.
10. Cynigir terfyn geiriau newydd oherwydd nid yw 100 yn ymddangos yn ddigon i gael dealltwriaeth o'r unigolyn sy'n cael ei enwebu. Fodd bynnag, mae'n rhaid cael terfyn geiriau ac felly cynigir terfyn o 200 gair.
11. Gall ymddangos yn bwynt amlwg, os yw nifer yr enwebiadau yn gyfartal i nifer swyddi gwag swyddogion neu aelodau gweithredol, yna cânt eu penodi. Fodd bynnag, er mwyn eglurder ac at ddibenion cofnodion y cyfarfod, ac i gyfeirio ato yn y dyfodol, byddai'n arfer da i ddatganiad o'r fath gael ei wneud yn y pwynt yn y cyfarfod lle byddai pleidleisio'n digwydd er mwyn egluro pam na chafwyd pleidlais.
12. Gyda chyflwyno paragraff newydd (e) mae'r paragraff (e) presennol yn dod yn baragraff (f).